

неприємних моментів. Події референдумів можуть свідчити про уразливість демократії і її залежності від рішень лідерів. Так, питання до референдумів є, але попри всі проблеми демократичного конституціоналізму близько половини сучасних держав практикує референдум і зараз, причому частота його використання має помітну тенденцію до зростання.

Список використаних джерел:

1. Стаття «Референдум». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC>.
2. Кириченко Ю. «Чи є майбутнє у референдуму в Україні?». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/internal/chi-ye-maybutnye-u-referendumu-v-ukrayini-281380_.html.
3. Гомеров І.М. «Політична діяльність: психолого-політологічний аналіз». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spsl.nsc.ru/win/nelbib/elbook/gomarov.pdf>.
4. Ковриженка Д.С. Референдуми в Європейському Союзі // Київ, 2007. – 186 с.
5. Референдуми в Європі – аналіз законодавчих норм у європейських державах // Звіт, прийнятий Радою з демократичних виборів, 2005. (Рада Європи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2005\)034-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2005)034-e).
6. Маклаков В.В. Референдум в країнах – членах Європейського союзу Москва, 1997. – С. 15, 16, 17.

Конет А.В.

аспірант,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

МАНІПУЛЯЦІЯ ЦІННОСТЯМИ ТА ЗАСОБИ УБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІ ВІД РУЙНАЦІЙНИХ ІДЕОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ

Через стрімкий розвиток інформаційної цивілізації все більшої актуальності набуває проблема маніпуляції свідомістю людей. Найбільш вразливою соціальною категорією є молодь, адже саме вона найгостріше сприймає суспільні проблеми і, не маючи життєвого досвіду для усвідомлення та аналізу їх причин та наслідків, легко впадає в оману стосовно істинності тих чи інших подій.

Явище маніпуляції в цілому є негативним і шкідливим, адже передбачає представлення неправдивих відомостей з метою нав'язування певної, необхідної меншості, програми поведінки. Навряд ця програма закладається у підсвідомість молодої людини задля її блага. Маніпуляційні технології відносяться до людини як до предмета, бездуховної істоти. Інакше втратиться сама суть маніпуляції. А таке відношення суперечить сутності людини. Отже, ми вважаємо маніпуляцію цінностями та контроль над свідомістю і поведінкою людей діями недопустимих і небезпечних. Але, на жаль, автор цієї роботи не може в рамках однієї статті подолати всі причини маніпуляції і заборонити її як

таку. Він у змозі лише зробити аналіз даного феномену, посилаючись на спеціалістів з маніпулятивного впливу, розкриваючи його прийоми і способи, виводячи їх з інформаційної тіні, адже політтехнологи не поширюють своїх секретів так, як вони це роблять із чутками та ідеологічними гаслами [1, с. 31].

В Оксфордському словнику англійської мови маніпуляцію (manipulation) загалом визначено як дію з об'єктами зі спеціальними намірами, з певною метою, як ручне управління, рух, який здійснюють руками. У переносному значенні словник тлумачить маніпуляцію як «акт впливу на людей або управління ними». Метафора маніпуляції складалася поступово. Психологи вважають, що важливим етапом у її розвитку було позначення цим словом фокусників, які працюють без складних пристосувань, руками («фокусник – маніпулятор»). Мистецтво цих артистів, які керують девізом «вправність рук і ніякого шахрайства», засноване на властивостях людського сприйняття й уваги – на знанні психології людини. Своїх ефектів фокусник – маніпулятор домагається, використовуючи психологічні стереотипи глядачів, відволікаючи, переміщаючи й концентруючи їхню увагу, діючи на уяву – створюючи ілюзію сприйняття. Якщо артист володіє майстерністю, то помітити маніпуляцію дуже важко [1, с. 127].

Як зауважує Г. Шіллер, «Для досягнення успіху маніпуляція повинна залишатися непомітною. Успіх маніпуляції гарантований, коли особа, якою маніпулюють, вірить: усе, що відбувається, – природно й неминуче. Коротше кажучи, для маніпуляції потрібна фальшива дійсність, в якій її присутність не буде відчуватися». Коли спроба маніпуляції розкривається й це викриття стає досить широко відомим, акція звичайно згортається, оскільки розкритий факт такої спроби завдає маніпулятору значних збитків. Ще більш ретельно приховується головна мета – так, щоб навіть викриття самого факту спроби маніпуляції не привело до з'ясування далеких намірів. Тому приховання, утаємничення інформації – обов'язкова ознака, хоча деякі прийоми маніпуляції містять у собі «граничне саморозкриття», гру в щирість [2, с. 64].

Маніпуляція – це вплив, який вимагає значної майстерності і знань. Зустрічаються, звичайно, талановиті самородки із потужною інтуїцією, здатні до маніпуляції свідомістю інших людей за допомогою примітивних засобів. Але розмах їхніх дій невеликий, обмежується особистим впливом – у родині, у бригаді, у роті або банді. Якщо ж йдеться про суспільну свідомість, про політика, хоча б місцевого масштабу, то, як правило, до розробки акції залучаються фахівці або хоча б ті, у кого є спеціальні знання, почерпнуті з літератури або інструкцій. Оскільки маніпуляція суспільною свідомістю стала технологією, з'явилися професійні працівники, які володіють цією технологією (або її частинами). Головна умова успішної маніпуляції полягає в тому, що в переважній більшості випадків громадяни не бажають витратити ні розумових сил, ні часу на те, щоб просто засумніватися в повідомленнях. Багато в чому це відбувається тому, що пасивно зануритися в потік інформації набагато легше, ніж критично сприймати кожен сигнал. На це ніяких сил не вистачить, якщо молода людина не опанувала до автоматизму деякий набір контролюючих «розумових інструментів», які немовби самі собою, без зусиль свідомості й

волі, аналізують інформацію за однією ознакою: чи є в ній симптоми маніпуляції поведінкою [2, с. 91].

Коли йдеться про механізми маніпулятивного впливу на молоду людину, мається на увазі, що один суб'єкт психічної активності своїми діями може викликати потрібну йому психічну (душевно – духовну) активність іншого суб'єкта психіки, а саме: певні відчуття, уявлення, спогади, думки, почуття, ставлення, вольові дії тощо. Найбільш відомими є такі механізми, як переконування, навіювання, примушування, санкціонування, вправлення, наслідування, психічне зараження тощо. В науці, практиці й побуті термін «переконування» використовується у його двох значеннях, а саме, як: а) система поглядів, уявлень, яких «я» дотримуюсь, з якими я погоджуюсь, які «я» ототожнюю із собою, оскільки вважаю їх продуктом власної діяльності, які мають під собою певну аргументацію і можуть бути логічно доведені; б) певний спосіб впливу, який передбачає аргументоване і логічно витримане доведення істинності того чи іншого положення, думки, оцінки. Для того, щоб об'єкт переконуючого впливу «повівся» так, як того прагне його суб'єкт, слід, насамперед, вивчити та врахувати інтереси і рівень готовності адресата до сприйняття інформації, яка пропонується у процесі переконування. Важливо також забезпечити можливість адекватної передачі повідомлення адресату, зробити так, щоб останній зосередив на цьому повідомленні свою увагу, зрозумів і прийняв його сутність, сформував і закріпив прийнятий зміст у вигляді нової настанови і на її основі почав діяти [2, с. 185].

При цьому переконуючий вплив можна вважати ефективним, якщо молода людина, на яку він був спрямований, привласнює і може протягом відносно тривалого часу утримувати його зміст, якщо прагне того і в такій мірі, що і в якій мірі їй пропонує суб'єкт впливу, виявляє здатність самостійно відтворювати логіку аргументування, внутрішню готовність як саморефлексії відстоювати і активно поширювати привласнений зміст. Отже, механізм переконування передбачає, з одного боку, цілеспрямований, усвідомлюваний характер маніпулятивного впливу, застосування аргументів та фактів, дотримання логіки доведення і обґрунтування, апелювання до істинності та значущості, а з іншого – свідоме ставлення реципієнта до змісту інформації, що йому пропонується, і до способу її подання. Таким чином, завдяки знаковій природі слова активізуються периферійні смисли, виникають нові несподівані оригінальні метафори. Досить чіткою ілюстрацією в контексті маніпуляції свідомістю відіграє навернення, завдяки якому перед молодого людиною відкривається можливість пізнати свої приховані глибини. Серед сучасної молоді дуже популярними є різноманітні містичні течії, які обіцяють розкрити внутрішні можливості особистості. Здебільшого – це секти, які дуже успішно використовують маніпулятивні технології для збільшення кількості своїх прихильників. Навернення, відродження, набуття благодаті і віри, досягнення внутрішнього світу – все це вирази, що означають поступовий чи миттєвий процес, яким роздвоєна і усвідомлююча себе недостойною і нещасною душа приходить до внутрішнього об'єднання, до усвідомлення своєї праведності і до відчуття щастя: вона знаходить тверде опертя у своїй вірі в реальність того, що

їй відкрили її релігійні переживання. Такі внутрішні душевні перевороти виносять на поверхню приховані можливості людської душі, які вражають своєю емоційною насиченістю. Навернення пов'язане із внутрішнім, особистісним станом молодої людини. При цьому особистість не лише усвідомлює пограничні можливості свого буття, але й здійснює прорив до трансцендентально-релігійних вимірів: посередником у цьому процесі виступає підсвідомість. Як наслідок – змінюються не лише помисли, дії людини, а й змінюється навколишній світ. Відтак особистість піднімається до статусу принципу, оскільки людина, найбільш це стосується молоді, творить себе, свій життєвий світ усіма своїми вимірами, включаючи сферу підсвідомого [2, с. 193].

Фахівці вважають, що за допомогою маніпуляції можна досягнути швидкої зміни життєвих установок, здебільшого на перших двох рівнях впливу. Кардинальні зміни поглядів окремої молодої людини, групи людей або соціальної спільноти вимагають, на думку вчених, комплексного впливу на свідомість упродовж тривалого часу. Коли молодою людиною маніпулюють, то, як вважає Я. Любивий, по-перше, її використовують як засіб для реалізації чийось корисливих цілей; по-друге, її обдурюють, не дають повністю зорієнтуватися в ситуації; по-третє, дії людини, якою маніпулюють, якщо не цілковито, то принаймні частково, не відповідають її власним корінним інтересам. Відповідність або невідповідність дій великих мас людей корінним інтересам є ключовим критерієм наявності або відсутності маніпулювання.

Список використаних джерел:

1. Кресіна І.О. Незнищенність української мрії // Х. – 1998. – № 6. – 237 с.
2. Шморгун О. Українська ідея та українська ідеологія в державотворчій концепції В. Липинського // Політологічні читання. – К. – 1993. – 211 с.

Маєвська О.М.

викладач,

Національний авіаційний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ КРИЗИ

Формування зовнішньої політики є доволі складним процесом, який нерозривно пов'язаний з прийняттям рішень, як реакцією на зовнішні стимули. Характер даних рішень має різну сутність та термін впровадження. Від політиків та їхніх рішень залежить ефективність дій держави на зовнішньополітичній арені. Незаперечним фактом є те, що будь-яке зовнішньополітичне рішення може вплинути не лише на саму державу, а і на міжнародну систему загалом.